עין משפט נר מצוה

קלג א מיי' פ"ד מהל' מקוואות הלכה ז סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סימן רא סעיף כד:

קלד ב מיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הלכה טו:

ואנא דאמרי כרבי יוסי דתניא* בסדר עולם אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושניה יש להן ושלישית אין להן וא"ר יוחנן מאן תנא סדר עולם רבי יוסי; וסבר רבי יוחנן בדרבנן לא בעינן רבויא והא תנן *מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר וא"ר יהודה בר שילא אמר ר' אסי א"ר יוחנן עד רובו, מאי לאו דנשתייר רובו: לא, דלא נשקול רובו ואיבעית אימא שאני הכא דאיכא למימר שאני אומר: תנן אנדרוגינוס נושא; תני: אם נשא והא נושא קתני, ליטעמיך מאי אבל לא נישא, אלא מאי נישא דיעבד, נושא נמי דיעבד אמרת לא, נושא לכתחלה משמע אבל לא נישא דיעבד נמי לא, והא מדקתני סיפא רבי אליעזר אומר אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה כזכר מכלל דת"ק ספוקי מספקא ליה; בין למר בין למר מפשט פשיטא ליה, איכא בינייהו סקילה משני מקומות: דמר סבר חייבין עליו סקילה משני מקומות ומר סבר כזכר. אמר רב

ליתא

ולגבי אמינא כרבי יוסי · דהא מתני' ר' יוסי קאמר לה אנדרוגינוס כהן וכו' ולדידיה אמינא אף מאכילה בחזה ושוק דהא תרומה נמי לר' יוסי דאורייתא היא אף בזמן הזה: ירושה ראשונה · בימי יהושע הויא ירושה וכן שניה דבימי עזרא דכשגלו גלות ראשונה בטלה קדושת הארץ: שלישית אין להם · כלומר לא בעי למהדר ומירשה דירושה עומדת היא ואשמעינן האי קרא דלא בטלה קדושת הארץ בגלות שניה: וסבר ר' יוחנן כו' · קס"ד האי דמותיב לטעמא דר' יוחנן לאו משום דסמיך אשאני אומר אלא משום דאי הוי נמי איפכא לא איכפת לן דלא בעינן רבויא בדרבנן אלא מכי איערב בטיל ליה: נתן סאה ונטל סאה כשר · גבי שאר משקין *ומי פירות ותמד שהחמיץ קאי במס' מקואות ואשמועי' דאע"ג דחזר ונטל ואיכא למימר הא חסר ליה מקוה [שהסאה הזאת אין משלימתו שאין ראויה למקוה] אפ"ה כשר דמכי יהבו לגביה בטל ליה והוו להו ארבעים וחד כולן ראוין וכי שקל חד סאה פשו ארבעים, אבל איפכא לא דכי נטל סאה ברישא חסר ליה וכי הדר מלייה הוה ליה מקוה חסר דמשקין הללו אין משלימין את המקוה: מאי לאו דנשתייר רובו · עד י"ט סאה יכול לעשות כן אבל טפי לא דבעינן דניהוי רובא מי גשמים אלמא אע"ג דפסול שאיבה *דרבנן בעיא רובא: דלא נשקול רובא · אבל עד פלגא שפיר דמי: ואיבעית אימא · לעולם בעינן רבויא בדרבנן והאי דקאמר אע"פ שלא רבו חולין משום דתלינן אשאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ואין כאן איסור, אבל הכא ליכא למימר שאני אומר כה"ג דהא מיא מיד מבלבלי וליכא למימר חזר ונטלו: תנן אנדרוגינוס נושא לכתחלה · אלמא זכר מעליא הוא וקשיא לריש לקיש דאמר אין מאכיל בחזה ושוק: תני אם נשא נשוי · דבעיא גיטא מיניה משום ספק זכר ולעולם ספיקא הוא: מאי אבל לא נישא · (א) ומשמע דיעבד: ה"ג נושא נמי דיעבד, אמרי, לא, נושא לכתחלה, אבל לא נישא דיעבד נמי לא · ולעולם קשה ליה לר"ל ודייקא כר' יוחנן: ומותבי' לר' יוחנן והא מדקתני סיפא כו': משני מקומות · אפי' בנקבותו וטעמא מפרש לקמן מקרא במתניתין: ור"א סבר כזכר · במקום זכרות אין במקום נקבות לא:

ליתא

ירושה ראשונה ושניה יש להן כו' · פר"ח ראשונה ירושת אברהם יצחק ויעקב שניה ירושת יהושע ומשם ואילך קדשה לעולם ולא יתכן לפרש כן דבסוף פרק יוצא דופן (נדה דף מז. ושם) מפליג רבי יוסי בין תרומה לחלה וא"כ קדושה שניה היא קדושת עזרא דבקדושת עזרא שייך לחלק בין תרומה לחלה משום דגבי חלה כתיב בבואכם וכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סלוק עוד שאל ה"ר שמואל מאיוב את ר"י דהכא קאי ר' יוחנן כר' יוסי דירושה ראשונה ושניה יש להם דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא ובפרק השוחט והמעלה (זבחים דף קז:) קאמר הש"ס לר' יוחנן דקדשה לעתיד והשיב ר"י דלמעשרות ודאי לא קדשה הארץ לעתיד אבל קדושת ירושלים והבית קדשה שקדושת מחיצות קיימא כל שעה מחסר לו חומה דדרשי' במגילה (דף י: ושם) אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן אי נמי קדושת ירושלים משום דאיקרי נחלה אין לה הפסק א"כ משום דכתיב (תהלים קלב) זאת מנוחתי עדי עד ואתי שפיר דבפ"ק דמגילה (דף י.) בעי למימר דקסבר רבי אליעזר קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד ורבי יהושע אית ליה התם בהדיא הכי א)ובר"ש בילה (דף ד.) אית להו דליטרא קציעות בטלה ואם כן סברי דתרומה בזמן הזה דרבנן ובטלה קדושת הארץ וכן נר"ל ר' יוסי סבר דתרומה בזמן הזה דרבנן ובפ' קדשי קדשים (זבחים דף ס: ושם) גרס בכל הספרים א"ר יוסי משום ר' ישמעאל כו' לעולם קסבר קדשה לעתיד אלא יש לחלק בין קדושת הארץ למחיצות עוד שאלו דהכא משמע דסבר רבי יוחנן דקדושת הארץ דאורייתא ובמדרש רות משמע דהוי דרבנן דקאמר ר' יוחנן מעשרות כיון שגלו נפטרו והם חייבו עצמן מאליהן והשיב ר"י דאיכא למימר דהא דקאמר הכא ולא דאמר כר' יוסי לאו משום דסבר ר' יוחנן כוותיה אלא משום דאליבא דר' יוסי לאנדרוגינוס דמתני' קיימי ועוד אר"י דאין נראה ששום חכם יאמר שקדושת הארץ בזמן בית שני למעשרות ולכל מצות התלויות בארץ היתה מדרבנן והיא דמדרש (ב) איכא לאוקמי במעשר פירות וה"ק כיון שגלו נפטרו ממעשר דאורייתא והם חייבו עצמן מאליהם כשחזרו יותר ממה שהיו חייבים בתחלה שהוסיפו מעשר פירות ועוד אר"י מתוך הירושלמי דשביעית *פ"י דהכי פירושו כיון שגלו נפטרו שקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד ולא היה חובה להם לקדש את כל א"י כדאמר (חולין דף ז.) הרבה כרכים כו' וכמו שהניחו במקצת היו יכולין להניח הרבה יותר או שמא הכל אם היו רוצים ואעפ"כ חייבו עצמן מאליהן וקדשו וכיון שקדשו קדשה מן התורה:

נתן סאה ונטל סאה כשר · קשה דנהי דשאיבה דרבנן כדאמר בפרק המוכר את הבית (ב"ב דף סו: ושם) מי פירות מיהא פסולין מדאורייתי לטבול בהן כדמוכח פ"ק דפסחים (דף יז: ושם) דאמר משקי בי מטבחיא בקרקע טהורים אמר רב פפא לא אמרן אלא מים אבל דם לא ומים נמי לא אמרן אלא דהוו רביעית דחזיא להטביל מחטין וצנורות כו' משמע דדם לא חזי להטביל בו ועוד אמרי' בכסוי הדם (חולין דף פד. ושם) דג' מים כתיבי וממעטינן מי פירות והיכי פריך מהכא דמדרבנן בעיא ריבויא ואמי פירות בהדיא קתני לה כדפי' בקונטרס וי"ל דפריך משום דקא פסיק ותני עד רובו אפילו למחטין וצנורות דמדאורייתא לא בעי מ' סאה ונהי דכשמי פירות רוב מתבטלים המים במי פירות ופסול מדאורייתא אף למחטין מ"מ במחצה על מחצה מיהא מדאורייתא כשר למחטין ומדרבנן הוא דבעינן רבייה ועוד י"ל דמדאורייתא קמא קמא בטיל ואפ"ה בעינן רובא לכך פריך שפיר א"נ קאי נמי אתמד שיש בו מים דקתני במס' מקוואות (פ"ז מ"ב) ואכולהו קא"ר יוחנן עד רובו ב):

אמר רבי יוחנן עד רובו · משמע דברובו לא אמרינן ראשון ראשון בטל וכן בפרק במה אשה (שבת דף סה: ושם) גבי אבוה דשמואל דעבד להו לבנתיה מקוואות ביומי ניסן שלא ירבו נוטפים על הזוחלים ובפ' הנודר מן הירק (נדרים נז:) בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו מותר ותימה דבפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עג.) א"ר יוחנן המערה יין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל ונראה לר"י דההיא דמס' ע"ז דאמרינן ראשון ראשון בטל היינו דוקא עד ס' אבל אם אין ס' מן ההיתר לא דא"א להתבטל כיון שיש נ"ט לבסוף דהא טעם כעיקר מן התורה הוא כדאמר באלו עוברין (פסחים דף מד: ושם) ובפרק ג' מינים (נזיר דף לז: ושם) ומ"מ אע"ג דאיכא ס' מן ההיתר אי לאו דנפול קמא קמא היה נאסר כגון אם היה נופל בבת אחת או אם היה מערה בדבר דנפיש עמודיה טפי מפי חבית דלא נפיש עמודיה טפי *מלירצור קטן דביין נסך החמירו יותר מבשאר איסורים כדתנן התם (ע"ז דף עד.) שהוא בכל שהוא וקסבר רבי יוחנן דכי איכא למימר ראשון בטל באיסורא לגו היתירא ולא נפיש עמודיה שבטל והולך עד ס' ולא אמרינן שיאסור בכל שהוא דאמתניתין דהתם קאי וכי פריך התם ממתני' דיין נסך אוסר בכל שהוא מאי לאו דנפול איסורא לגו היתירא לא הוה מצי לשנויי דאיירי בנפיש עמודיה מפי חבית דהא כל שהוא קתני דלא נפיש והא דפריך עלה מיין במים בנ"ט מאי לאו דנפול חמרא דאיסורא לגו מיא דהיתירא אע"ג דרבי יוחנן נמי לא קאמר דבטל אלא עד ס' לא פריך אלא מכח רישא מדסיפא איסורא לגו היתירא רישא נמי איסורא לגו היתירא, וקתני בכל שהוא ומסיק דכולה מתניתין היתירא לגו איסורא ומ"מ אמת הוא דבנ"ט אסור בכל ענין בין איסורא לגו היתירא בין איפכא:

דלא נשקול רובא · תימה היכי מצי למימר הכי הא תנן במס' מקוואות (פ"ד מ"ד) מים שאובין ומי גשמים שהן מתערבות בחצר ובמערה ועד מעלות המערה אם רוב כשר כשר אם רוב פסול פסול מחצה על מחצה פסול אימתי בזמן שהן מתערבין עד שלא הגיעו למקוה כו' משמע בהדיא דשאובין דרבנן בעי רבייה:

תנן אנדרוגינוס נושא · פירוש משמע נשואין גמורים והרי הוא כזכר ומאכיל בתרומה דאורייתא דאי לא הוו נשואין ודאין ה"ל למימר אנדרוגינוס שקדש קידושיו קידושין ומשני תני אם נשא דיעבד ונישא דלכתחלה דהך סוגיא הייתו פי' נישואין ודאין אבל אין לפרש דמדקדק מדשרי לכתחלה לישא ולא אסרינן ליה לכתחלה משום ספק נשים המסוללות זו בזו' דמאחר דמאכיל לר"ל בתרומה בזמן הזה דרבנן לא מסתבר לאוסרו בתחלה מטעם זה ועוד יש לפרש דאנדרוגינוס נושא משמע דחייב לישא דמיפקד אפריה ורביה וא"ת והיכי פריך מאנדרוגינוס נושא אמילתיה דרבי יוסי וצריך לדחוק שהוא סיום מילתיה דרבי יוסי אף על פי שרבי יהודה מפסיק בינתים:

בריה

תוספות ישנים

א) עוי"מ דהא דקאמר התם קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא לאו דוקא אלא ר"ל קדושה שניה וכר' יוסי דהכא דתני סדר עולם וסבר תרומה בזמן הזה מן התורה ומ"מ קרי לה ראשונה אע"פ דמיירי בקדושה שקידש עזרא לפי שהיא ראשונה לנו:
ב) ותימה דהא לא אמרינן קמא קמא בטיל רק עד ששים אדם דאל"כ אם יערה אדם כל היום חלב בקדרה לא יאסור וי"ל דהכא לא הוי רק מדרבנן שהרי אין כאן שיעור לאסור שאפילו כי נתן סאה ונטל סאה עד רובו א"א שכל הטעמים שנוטל בסאה מן המקוה שלא יתערב בהם טעם ממי פירות אשר נתן בתוך המקוה וא"כ אפילו יתר ממנו היה לנו להכשיר שאף עד יותר מרובו יש בתוך המקוה יותר מרובו ממים גמורים ואפ"ה (לא) גזור רבנן לפי שהוא נראה כרובו ומש"ה א)לא שרינן יותר מרובו אלמא מדרבנן בעי רבייה:
אלא מאי נישא דיעבד. ותימה אמאי לא אמרינן שיועילו נשואין להאכילו בתרומה דרבנן אם כהן נשאו כמו שאנו אומרים שאוכלת אשתו בשביל קדושין בתרומה דרבנן ולא כיון דספיקא הוא היה לנו לומר אם כזה וי"ל דלא דמי דהא אם נתכנו כזכר אין תקלה בדבר דתומר כי דחייבין עליו סקילה אבל אם אנו אומרים שהוא כי ש א לאכול בתרומה דרבנן ונחשוב אותו כנקבה יש חשש איסור בדבר דאל"כ לא יתחייב סקילה כזכר:

א) נראה דצ"ל ומשו"ה לא שרינן רק עד רובו אלמא דגם בדרבנן בעי רבייה.

מסורת הש"ס

נדה מז:

זבחים כב. מקוואות פ"ז מ"ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מאי אבל וכו' דמשמע: (ב) תוס' ד"ה ירושה וכו' דמדרש רות איכא לאוקמי:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה נתן סאה וכו' ומי פירות וכו'. עי' זבחים דף עח ע"ב תוד"ה דלי שיש בו יין וכו':

* צ"ל נראה דהכי. יעב"ץ

[אלא כצ"ל ופי' בתוס' ע"ז סג ד"ה דוקא וקיץ]